

**Kritik mot Socialnämnden i Motala kommun för brister i handläggningen av ett ärende som rörde omplacering av två syskon som vårdades med stöd av LVU; särskilt fråga om vilken utredning nämnden skulle ha utfört**

**Beslutet i korthet:** Ordföranden i en socialnämnd beslutade att omplacera två syskon som vårdades med stöd av 1 och 2 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, från ett familjehem till ett jourhem. De hade bott i familjehemmet i över fyra år.

En utredning som rör en fråga om omplacering av barn ska bedrivas förutsättningslöst och ska belysa för- och nackdelar med en eventuell omplacering. Som vid alla beslut enligt LVU ska vad som är bäst för barnet vara avgörande för om en omplacering ska ske eller inte.

Nämndens utredning gällde inte huruvida syskonen kunde omplaceras utan handlade huvudsakligen om förhållandena i familjehemmet och dess lämplighet som familjehem. Syskonens situation i familjehemmet och hur syskonen skulle kunna påverkas av en omplacering berördes inte alls i utredningen. Varken barnen eller vårdnadshavaren fick komma till tals under utredningen. JO kritiserar nämnden för sin bristfälliga utredning inför omplaceringen av syskonen.

Ordföranden i en socialnämnd har rätt att fatta ett beslut om omplacering av ett barn endast om nämndens beslut inte kan avvaktas (11 § tredje stycket LVU). Denna beslutanderätt är dock avsedd att användas endast i akuta situationer, dvs. när ett barn omedelbart måste flytta från det befintliga familjehemmet.

Enligt JO var inte syskonens situation i familjehemmet akut när ordföranden i nämnden fattade omplaceringsbeslutet. Ordföranden borde därför ha avstått från att själv besluta om att syskonen skulle omplaceras och i stället ha låtit nämnden pröva frågan. JO kritiserar nämnden även för detta.

**Bakgrund**

Syskonen AA., födda 2003 och 2010, vårdades sedan 2013 med stöd av 1 och 2 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, i familjehemmet BB och CC.

Den 23 maj 2018 beslutade ordföranden i Socialnämnden i Motala kommun att placera syskonen från familjehemmet till ett jourhem med stöd av 11 § tredje stycket LVU. Besluten verkställdes samma dag.

### Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 21 maj 2018 klagade DD, vårdnadshavare för syskonen, på socialförvaltningen i Motala kommun för att förvaltningen föreslagit att socialnämnden i kommunen skulle placera syskonen.

### Utredning

JO hämtade in vissa handlingar från socialförvaltningen i Motala kommun. Därefter begärde JO att Socialnämnden i Motala kommun skulle yttra sig över det som DD hade anfört i sin anmälan till JO. Yttrandet skulle inriktas på följande frågor:

1. Utredningen rörande barnen
  - 1.1. Borde DD ha informerats tidigare än vad som blev fallet om att nämnden övervägde att placera barnen?
  - 1.2. Fick DD komma till tals under utredningen?
  - 1.3. Fick DD tillfälle att yttra sig över nämndens utredning om placering av barnen?
2. Ordföranden i socialnämnden beslutade den 23 maj 2018 att placera barnen från familjehemmet till ett jourhem med stöd av 11 § LVU. Varför var beslutet så brådskande att socialnämndens prövning inte kunde avvaktas?

I remissvaret anförde socialnämnden bl.a. följande:

#### 1. Utredningen gällande barnen

Frågeställningar från JO rörande barnen och svar på dessa följer nedan.

1.1 Borde [mamman] ha informerats tidigare än vad som blev fallet om att nämnden övervägde att placera barnen?

Under perioden 31 januari 2018 till 4 juni 2018 genomförde familjehemssekreterare en utredning av aktuellt familjehem då det inkommit information till socialkontoret som tydde på att uppdragstagarna inte var lämpliga som familjehem. När utredningen började bli klar träffades sektionschef, 1:e socialsekreterare, familjehemssekreterare och socialsekreterare för att diskutera utredningen, där bedömningen var att familjehemmet ej skulle ha fortsatt uppdrag. Familjehemmet skulle heller inte ta emot några nya uppdrag från Motala kommun. Med anledning av det bemötande familjehemmet hade gentemot barnen efter att de fått reda på att barnen skulle flytta till annan familj, beslutades den 22 maj 2018 att barnen skulle placeras omgående - utan att följa uppgjord planering. Socialsekreterare bedömde att barnen, framförallt det äldsta av dem, för illa då barnet bemöttes med skuldbeläggning. [– – –]

Mamman och familjehemmet agerade tillsammans efter delgiven information om placering, där mamman tydligt tog ställning mot socialtjänsten och dess bedömning om vad som var barnens bästa. Socialsekreterare ansåg att om mamman fått information om placeringen innan familjehemmet fanns risk att hon skulle informera familjehemmet, och att de då tillsammans skulle agera på ett sätt som skulle påverka barnen negativt.

1.2 Fick [mamman] komma till tals under utredningen?

Biologiska föräldrar kommer inte till tals i utredningar gällande familjehem då det rör annan part. De tar heller inte del av sådana utredningar. Vårdnadshavare får däremot information om att utredning bedrivs avseende familjehemmen, vilket mamman i detta fall också fick.

1.3 Fick [mamman] tillfälle att yttra sig över nämndens utredning om omplacering av barnen?

Mamman fick ta del av bedömning och beslut om omplacering samma dag som beslutet fattades. Därefter fortlöpte situationen som beskrivet i punkt 1.1, varpå socialnämndens ordförande fattade ett omedelbart beslut om omplacering. Mamman tog del av även detta beslut samma dag som det fattades. Hon fick i samband med båda besluten information via telefonsamtal, och hade då tillfälle och möjlighet att yttra sig. Barnutredningen som sådan var kortfattad med bedömning och beslut utifrån beslut om att familjehemmet inte skulle ha fler uppdrag, och barnen var därför tvungna att omplaceras.

## **2. Omedelbart beslut i stället för nämndens prövning**

När barnen kom tillbaka till familjehemmet efter information om omplacering givits blev det tydligt att familjehemmet inte kunde hantera sina reaktioner på ett lämpligt sätt inför barnen. Familjehemmet sa att de, och även andra, skulle anmäla sektionschefen och hävdade att omplaceringen var en hämndaktion från sektionschefens sida. Familjehemmet ringde till socialnämndens ordförande, socialchef och socialdirektör. Socialsekreterare ansåg att det var viktigt för barnen att ha med mamman som en stöttande förälder, vilket riskerade att raseras i det fall mamman skulle involveras i familjehemmets agerande. Risk för att de vuxnas uppträdande skulle ha en negativ påverkan på barnen beaktades. Det bedömdes därför vara av stor vikt att barnen skulle hämtas.

Nästkommande sammanträde för socialnämndens myndighetsutskott var först två veckor senare (5 juni 2018), och då situationen ansågs vara ohållbar för barnen gjordes bedömningen att beslut inte kunde avvaktas. Barnen omplacerades den 23 maj 2018 till det jourhem som var tänkt att bli stadigvarande familjehem.

Uppföljning med barnen har gjorts vid ett par tillfällen efter omplaceringen. Socialsekreterare bedömer att de hanterat processen på ett bra sätt, och att de mår bra i det nya familjehemmet.

DD fick tillfälle att kommentera socialnämndens remissvar.

## **Bedömning**

### **Inriktningen på min granskning**

DD är missnöjd med att nämnden beslutade om att omplacera syskonen från familjehemmet till ett annat hem.

JO:s uppgift är att granska att domstolar och myndigheter följer lagar och författningar i sin verksamhet. I centrum för granskningen står myndigheternas sätt att handlägga ärenden och i övrigt utföra sina uppgifter, inte deras bedömningar i enskilda sakfrågor.

Jag tar alltså inte ställning till om det fanns skäl för nämnden att omplacera DD:s barn. Min granskning är i stället inriktad på den utredning som låg till grund för beslutet och om beslutet om omplacering borde ha fattats av nämnden i stället för bara av nämndens ordförande.

## Utredningen om omplacering

### *Allmänt*

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdomar ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Barn kan under vissa förutsättningar ges vård utan vårdnadshavarens samtycke med stöd av LVU.

När ett barn vårdas med stöd av LVU bestämmer socialnämnden hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden (11 § första stycket LVU).

I socialtjänstlagen anges att ett barn som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna ska tas emot i t.ex. ett familjehem (6 kap. 1 § SoL). Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt (3 kap. 2 § socialtjänstförordningen [2001:937]). Ett barn får inte tas emot i ett familjehem utan att socialnämnden har lämnat medgivande till det eller har beslutat om vård (6 kap. 6 § första stycket SoL). Socialnämndens medgivande tar sikte på s.k. privatplaceringar medan beslut om vård avser situationer då familjehemsplacering ska ske efter socialnämndens beslut (jfr prop. 2002/03:53 s. 91).

Socialnämnden ska noga följa vården av ett barn som vårdas med stöd av LVU (13 a § LVU). Det kan under vårdtiden uppstå en situation som innebär att ett barn behöver placeras om från ett familjehem till ett annat hem. Att ett barn behöver omplaceras kan bero på många olika förhållanden. Socialnämnden ska därför ha rutiner som säkerställer att en utredning inleds enligt 11 kap. 1 § SoL när ett barn som vårdas i familjehem kan behöva placeras om (se 2 kap. 2 § andra stycket SOSFS 2012:11). Vårdnadshavaren är part i ett ärende hos nämnden om eventuell omplacering. Om barnet har fyllt 15 år är även han eller hon part i ärendet (36 § andra stycket LVU).

En utredning som rör en fråga om omplacering ska bedrivas förutsättningslöst och den ska belysa för- och nackdelar med en eventuell omplacering. I denna del kan jag hänvisa till bl.a. Socialstyrelsens handbok Barn och unga i familjehem och HVB. Som vid alla beslut enligt LVU ska vad som är bäst för barnet vara avgörande för om en omplacering ska ske eller inte (1 § sista stycket LVU).

*Socialnämndens utredning inför omplaceringen av syskonen*

Socialnämnden inledde den 31 januari 2018 en utredning om familjehemmet BB och CC. Förvaltningen<sup>1</sup> informerade DD om utredningen dagen efter, dvs. den 1 februari 2018. Den 12 april 2018 var utredningen klar och förvaltningen bedömde att BB och CC inte längre skulle ha uppdrag som familjehem. Förvaltningen ansåg därför att syskonen behövde omplaceras till ett nytt hem. Förvaltningen ansåg dock att det inte var någon akut fara för syskonen, att familjehemmets brister inte påverkade syskonens vardag och att syskonen för tillfället fick sina behov av omsorg tillgodosedda i familjehemmet och därför kunde bo kvar där en tid. Förvaltningen bestämde också att de inte skulle informera DD, syskonen eller familjehemmet om att syskonen skulle placeras om förrän de hade hittat ett nytt familjehem. Den 21 maj 2018 informerade förvaltningen dem om sin bedömning.

Enligt remissvaret var den utredning som nämnden utförde inte en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL om omplacering av syskonen utan någon form av utredning som skulle ligga till grund för en eventuell återkallelse av godkännandet av familjehemmet. Utredningen handlade huvudsakligen om familjehemmet och dess lämplighet som familjehem. Syskonens situation i familjehemmet och hur syskonen skulle kunna påverkas av en omplacering berördes inte alls i utredningen.

Nämnden kom fram till att familjehemmet inte längre var lämpligt. Därigenom blev själva omplaceringen av syskonen en mer eller mindre praktisk fråga, dvs. när nämnden ansåg att hemmet inte längre var lämpligt som familjehem kunde syskonen inte heller bo kvar där.

När ett barn är stadigvarande placerat i ett familjehem kan nämnden inte i ett separat ärende besluta om att ta tillbaka ett godkännande av familjehemmet. Godkännandet är kopplat till ett visst barn och när ett hem godkänns sker det genom beslutet om placering av barnet. Den utredning som nämnden borde ha utfört skulle rätteligen ha avsett huruvida syskonen kunde bo kvar i familjehemmet.

Nämndens utredning inriktades alltså inte på frågan om vad som var bäst för syskonen. Jag vill i detta sammanhang påminna om det s.k. barnperspektivet, som i ett fall som det nu aktuella innebär att vad som är bäst för barnet ska vara avgörande (1 § sista stycket LVU). En utgångspunkt är därför att socialnämnden inför ett beslut ska analysera och väga olika alternativ till lösningar mot varandra. Vad som är bäst för barnet ska alltid utredas och

---

<sup>1</sup> För enkelhetens skull använder jag i det följande begreppet förvaltningen som en samlade beskrivning av de berörda tjänstemännen vid nämndens förvaltning.

redovisas (jfr prop. 1996/97:124 s. 99 f.). Barnets rätt att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet och att få dem beaktade, som kommer till uttryck i 36 § första stycket LVU, utgör en viktig del vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. Detta gäller även i ett ärende som aktualiserats därför att familjehemmets lämplighet har ifrågasatts.

Syskonen hade bott i familjehemmet i över fyra år när frågan om omplacering blev aktuell. Socialnämnden borde därför ha gjort en noggrann utredning av syskonens situation i familjehemmet och en analys av hur en omplacering skulle kunna påverka dem innan nämnden tog ställning till frågan om omplacering. För att kunna bedöma vad som var bäst för syskonen skulle nämnden i utredningen ha gett dem möjlighet att framföra sin åsikt om en eventuell flytt till ett nytt familjehem.

Det är möjligt att resultatet av utredningen skulle ha blivit detsamma, dvs. att syskonen skulle omplaceras, ifall nämnden hade handlagt ärendet i enlighet med vad jag har angett om hur utredningen borde ha bedrivits. Detta är dock en fråga som jag inte går in på. I sammanhanget vill jag dock understryka att det är en ingripande åtgärd att omplacera ett barn från ett familjehem där barnet bott en längre tid till ett annat hem. Det är därför viktigt att utredningen bedrivs på ett formellt riktigt och rättssäkert sätt. Så har inte skett i detta fall.

Sammanfattningsvis förtjänar nämnden kritik för sin bristfälliga utredning inför omplaceringen av syskonen.

Jag vill tillägga att DD som vårdnadshavare var part i ärendet om omplacering av barnen. Hon hade alltså rätt att få komma till tals under en utredning om omplacering samt att ta del av utredningen och att få möjlighet att yttra sig över den innan ett beslut om omplacering fattades (se 11 kap. 8 § SoL). Eftersom nämnden inte utförde en korrekt utredning om eventuell omplacering av syskonen fick emellertid inte DD alls komma till tals under utredningen. DD hölls alltså i praktiken utanför utredningen. Det är givetvis inte godtagbart, och nämnden förtjänar kritik även i den delen.

#### Frågan om omplacering av syskonen var inte brådskande

Det är socialnämnden som bestämmer var barnet ska vistas under vårdtiden (11 § första stycket LVU). Det kan uppstå situationer då det inte är möjligt att vänta på att socialnämnden ska sammanträda och fatta beslut om placering eller omplacering. Ordföranden i nämnden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat har därför rätt att fatta beslut i en sådan fråga (11 § tredje stycket LVU). Denna beslutanderätt är dock avsedd att användas endast i akuta situationer, dvs. när ett barn omedelbart måste flytta från det befintliga familjehemmet (se prop. 1981/82:8 s. 64 f.). I denna del kan jag hänvisa till JO 2007/08 s. 343, dnr 1123-2006, och JO:s beslut den 16 september 2019, dnr 957-2018.

Med utgångspunkt i det som nämnden har angett i sitt remissvar anser jag att syskonens situation i familjehemmet inte var akut när ordföranden fattade

omplaceringsbeslutet. Ordföranden borde därför ha avstått från att själv besluta om att syskonen skulle omplaceras och i stället ha låtit nämnden pröva frågan. Nämnden förtjänar kritik för detta.

#### Övrigt

Det som har kommit fram i övrigt ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.